

Citation: İlhan, Ö. & Akkılıç, M.E. 2024. Z Kuşağının Siyasal Katılımının Oy Verme Davranışı Üzerindeki Etkisinin Tespiti. *International Review of Economics and Management*, 12(2), 218-237. Doi: <http://dx.doi.org/10.18825/iremjournal.1593509>

Z KUŞAĞININ SİYASAL KATILIMININ OY VERME DAVRANIŞI ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN TESPİTİ

Özlem İLHAN¹

Mehmet Emin AKKILIÇ²

Başvuru Tarihi: 02 / 12 / 2024–Kabul Tarihi: 26 / 12 / 2024

Öz

Siyasal katılım son dönemlerin politika araştırmalarında ve politik pazarlama çalışmalarında sıklıkla kendine yer bulan bir kavram olarak göze çarpmaktadır. Siyasal katılımın, sadece oy verme davranışı değil seçmenlerin kendilerine yakın hissettiği parti ya da adayı desteklemesi ve etkilemesi veya siyasete ilgi duyması olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim yaşanan yüzyılda siyasal katılım kavramı da teknolojik gelişmeler ile dönüşüme uğramıştır. Z kuşağının siyasal eğilimleri, siyasete olan ilgileri ve katılım düzeyleri de oldukça merak edilen konular arasında yer almaktadır. Bu bakımdan yapılan bu araştırma ile Z kuşağının gözünden siyasal katılım düzeylerinin oy verme davranışı üzerindeki etkisi ölçülmeye çalışılmıştır. Çalışmanın örneklemini 2000 yılı ve sonrasında doğan ve Z kuşağı olarak adlandırılan 335 bireyden oluşmaktadır. Araştırmada, tesadüfi olmayan örnekleme yöntemlerinden kota örnekleme kullanılarak anket çalışması uygulanmıştır. Araştırma sonucunda ortaya konan Z kuşağının siyasal katılımı ile oy verme davranışı arasındaki pozitif ve anlamlı ilişki, bu kuşağın siyasal süreçlere katılımının oy verme davranışlarını da olumlu şekilde etkilediğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Siyasal katılım, Z kuşağı, Oy verme

Makale Türü: Araştırma Makalesi

JEL Sınıflandırması: D72, M31, O17

¹ Bilim Uzmanı, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme ABD, ozlem.korkut@windowslive.com,

<https://orcid.org/0000-0001-6113-5855>

² Prof. Dr., Balıkesir Üniversitesi, Burhaniye Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Uluslararası Ticaret Bölümü, eakkilic@balikesir.edu.tr,

<https://orcid.org/0000-0002-3888-6025>

DETERMINATION OF THE IMPACT OF THE POLITICAL PARTICIPATION OF THE Z GENERATION ON VOTING BEHAVIOR

Abstract

Political participation stands out as a concept that has frequently found a place in recent policy research and political marketing studies. Without reducing political participation to voting behavior, it is possible to say that it starts with voters supporting and influencing the candidate or party they feel close to or simply being interested in a candidate/party. Indeed, the concept of political participation has also transformed with technological developments in the century we live in. The political tendencies, interest in politics and participation levels of Generation Z are also among the topics of great interest. In this respect, this study has attempted to measure the effect of political participation levels on voting behavior from the perspective of Generation Z. The sample of the study consists of 335 individuals born after 2000 and referred to as Generation Z. In the study, a survey study was conducted using quota sampling, one of the non-random sampling methods. As a result of the study, it was concluded that there is a significant and positive relationship between the political participation of Generation Z and voting behavior, and that the participation of this generation in political processes also positively affects their voting behavior.

Keywords: Political participation, Generation Z, Voting

Jel Classification: D72, M31, O17

Article Type: Research Article

I. GİRİŞ

Z kuşağının siyasal katılım davranışlarının incelenmesi merakıyla yola çıkılan bu araştırma ile kuşak araştırmalarına ve politik pazarlama alan yazınına katkı sağlama amacı güdülmüştür. Bu bakımdan geçtiğimiz seçim dönemi de dâhil olmak üzere seçmen kitlesinin azımsanmayacak bir kitlesini oluşturan bu kuşağın (18-24 yaş arası seçmen sayısı 8.607.500) araştırılmasının hem siyasi aktörler için hem de kuşak araştırmacıları için önemli bir amaca hizmet edeceği düşünülmektedir (ysk.gov.tr).

Z kuşağına dair yapılan araştırmalar incelendiğinde sosyal çevreleri, eğitim düzeyleri ya da aile faktörü ele alınarak siyasal katılım farklılıkları üzerinde durulduğu görülmüştür (Eraslan, 2024; Kahraman, 2024). Bu araştırma ile siyasal katılım düzeylerinin oy verme davranışı üzerine yapılması ile alan yazına farklı bir bakış açısı kazandırılması amaçlanmaktadır.

Z kuşağı, genel olarak 2000-2020 yılları arasında doğan bireyleri ifade eden bir terimdir (Kuran, 2010). Bu nesil, dijital teknolojilerin ve sosyal medyanın yaygınlaşması ile büyümüştür. Dolayısıyla Z kuşağının siyasal davranışının da sosyal medya üzerinden şekillenebileceği düşünülebilir.

Sosyal medya, Z kuşağının politik tercihlerinde değişiklik yapmalarını sağlayan önemli bir faktördür. Gençler genellikle sosyal medya platformları üzerinden politik bağımsız bilgi alışverişi yapmakta ve toplumsal değişim için seslerini duyurmaktadır. Sosyal medya, kullanıcılar için sağladığı imkânlarla başlı başına bir katılım aracı haline getirilmektedir (Varlık, Sümer,2022: 984).

Bu kuşağın geleneksel politik öğelere katılma biçimlerinin çoğu zaman yetersiz olduğu söylenebilir. Ancak sosyal medya üzerinde kampanyalar düzenleyerek veya çevrimiçi imza toplayarak aktif bir şekilde politikaya daha sıcak yaklaştıkları ve tepki verdiklerini söylemek mümkündür (KONDA, 2024: 45). Bununla birlikte, Z kuşağı için siyasal katılım sadece sanal olarak yapılan eylemlerden ibaret değildir. Sosyal medyanın sunduğu olanaklar sayesinde genç bireyler sokakta da aktif olarak yer alabilir ve geleneksel protesto gösterilerine katılabilirler. Z kuşağı için sosyal medyanın sosyal katılım konusunda önemli bir rol oynadığını söylemek mümkündür (Hafizoğlu, 2021: 148). Bu platformlar gençlerin politika hakkında fikir alışverişinde bulunmalarına ve seslerini duyurmalarına olanak tanırken, aynı zamanda onların oy verme davranışı dışında kalan geleneksel olmayan siyasi faaliyetlere katılmalarını sağlayabileceği görüşü de yaygındır.

Z kuşağı, diğer kuşaklardan farklı olarak dijital çağın tam ortasında büyüdüğünden, sosyal medya ve diğer dijital platformlar aracılığıyla hızlı bir şekilde bilgiye erişebilme yeteneği, onların siyasi konularda bilinçlenmelerini kolaylaştırıcı etki göstermektedir (Erdoğan, 2019: 47). Kendilerinden önceki kuşaklardan farklı olarak çok kültürlü bir dünyada büyüdüklerinden dolayı farklı bakış açılarına ve çeşitliliğe daha açık bir kuşaktır. Bu durum, Z kuşağının siyasal katılım sürecinde daha geniş bir perspektiften hareket etmelerini sağlamakta ve toplumsal değişimlerde daha aktif rol almaları teşvik etmektedir (Cardinal ve Montigny, 2019: 2). Bu kuşağın teknolojiye olan hâkimiyeti sayesinde çevrimiçi platformlar aracılığıyla siyasi aktivizmi desteklemesi de mümkün hale gelir. Bu durum da gençlerin siyasal katılımlarını arttırarak toplumsal değişimde etkin rol almalarına yardımcı olmaktadır.

Z kuşağının siyasal katılım süreci önemlidir. Çünkü onlar dijital çağın getirdiği imkânları iyi kullanabildiklerinden dolayı toplumsal değişimde etkin rol alabilecek potansiyele sahiptirler. Bu durumda, Z kuşağı için siyasal katılımın önemi oldukça büyüktür. Bu kuşağın dijital dünyanın içinde doğması ve sosyal medyayı etkin kullanması, siyasal bilincin oluşturulması ve siyasal süreçlere katılımın teşvik edilmesi açısından önemli bir fırsat sunmaktadır (Hafızoğlu, 2021: 148). Siyasi partilerin gençlerin dikkatini çekmek ve desteklerini kazanmak için sosyal medya platformlarını etkin bir şekilde kullanmaları gerekmektedir. Kısaca, Z kuşağı Türkiye'nin siyasal geleceği açısından büyük bir potansiyele sahiptir. Siyasal katılımlarının teşvik edilmesi ve gençlerin politik süreçlere aktif olarak dâhil edilmeleri, demokratik bir toplumun oluşturulmasında önemli bir adım olacaktır.

Z kuşağının siyasal katılım düzeylerinin pek çok çalışmada siyasal katılımın bir parçası olarak görülen oy verme davranışı üzerinden ölçülmüş olması, bu çalışmada sadece temel farklılıklar, aile ve cinsiyet bağlamında değerlendirme yapılmamış olması çalışmayı diğer araştırmalardan ayıran ve özgün değeri olarak ifade edilen kısmını oluşturur.

II. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

II.I. Siyasal Katılım

Siyasal katılımı, iktidarı etkileyen vatandaş çabası olarak görmek mümkündür. Bu bağlamda otoriteye karşı ve karar vericilerin başına buyruk hareket etmesine tepki olarak girişilen her çaba siyasal katılımın bir parçası olagelmıştır. Bu çabalar, toplumsallaşma ile ortaya çıkmıştır. Vatandaşların siyasal davranışta bulunabilmeleri için öncesinde siyasi erkin aldığı kararlarda ve kurallarda kendi hayatını etkileyeceği bilincinde olması beklenmektedir.

Başka bir bakış açısıyla, siyasal katılım genellikle dört temele bağlıdır; Bunlardan ilki, çıkar sağlama arayışı olarak gösterilir. Burada, birey kendine yahut çevresine çıkar elde etme karşılığında siyasal katılımında bulunur (Öztekin,2001:231). Zamanla ve zeminle değişen bu çıkarın kapsamı ve önemi genellikle maddi kazanım ile statü kazanımı odağında olmaktadır. İkinci olarak, siyasal sistemin fonksiyonlarındaki artış ve karmaşıklaşmanın bireyin hayatını daha çok etkiler seviyeye gelmesi ile birey neredeyse siyasal katılıma zorlanmakta ve siyasi erk ile ilişkisi olmazsa ayakta kalmasının olanaksız olacağına inanmaktadır (Turan, 1996: 89). Burada, kastedilen genellikle girişimciler olarak ifade edilir. Öyle ki; girişimciler bürokratik engelleri aşmak ve piyasada avantaj elde etmek, kamu ihalelerinden pay sahibi olmak gibi amaçların ancak siyasal katılım ile sağlanabileceğini düşünmektedirler. Üçüncü neden, bireylerin siyasi durumlara karşı merakını ve duyduğu ilgiyi ifade eder. Bu siyasal ilgi, çevredeki insanlar ile iletişim kurulmasına ve siyasi durumlarla ilgili yorum ve tartışma imkânına sahip olunmasını sağlamaktadır. Siyasi bilgisi artan bireyler siyasal katılımında daha üst seviyelere gelmektedir. Dördüncü sebep olarak gerek ülke içi gerekse ülke dışı faktörler önem arz etmektedir Bu sebep ile ülke içinde sosyal ve ekonomik gelişmelerin yarattığı baskı ve diğer ülkelerde gerçekleşen gelişmeler kastedilmektedir. Gelişmiş ülkelerde siyasal sistemler bireylerin siyasal katılımında bulunmasına olanak tanımaktadır. Örneğin, bireyin yaşadığı ülke geliştirmekte olan bir ülke ise karşılaştığı sorunlara çözüm bulma arayışında kendisine referans için gelişmiş ülkelerin demokratik ve hukuki katılım kanallarını referans almaktadır. Ülkesinde başvurduğu bu kanalların geliştirilmesi ve oluşturulması adına mücadele etmektedir (Turan, 1996: 68). İçinde bulunduğumuz iletişim çağı için bu katılım kanallarına ulaşmak oldukça kolay olduğundan, ülke yönetimleri de baskı altında hissettirilebilmektedir.

II.I.I. Siyasal Katılım Türleri ve Boyutları

Siyasal katılma, bireylerin siyasal süreçlere katılım gösterme biçimlerini belirleyen önemli bir olgudur. Bu katılım, çeşitli düzeylerde ve biçimlerde gerçekleşebilir ve temelinde merak, ilgi, bilgi ve eylem aşamaları yer alır (Dahl, 1991: 57). Her bir aşama, katılımcının siyasal katılımını etkileyen farklı nitelikler barındırmaktadır. Bu bağlamda, siyasal katılma sürecini daha iyi anlamak için bu aşamaların incelenmesi önemlidir.

II.I.II. Siyasal Katılım Düzeyi

Siyasal katılım düzeyleri gizil katılım, karşı katılım, takipçi katılımı ve etkileyici katılım şeklindedir (Waeterloos, 2023). Gizli katılımı bir sosyal medya platformunda bilgi

arama ve bilgiyi tüketme yoluyla bilişsel katılımı için farklı yolları açıklamaktadır. Bu sebeple gizli katılım aktif olarak içerik yaratmadan yeniden üretmeden politik meselelere dâhil olmayı ifade eder. Genellikle tartışmalı olağandışı veya incitici olarak kabul edilen ve bu nedenle bir anti sosyal davranış biçimi olarak kabul edilecek davranışları da karşı katılım açıklamaktadır. Etkileyici ve takipçi katılım alt ölçeklerinde sosyal medya aracılığı ile siyasal katılım bağlamında daha yaygın olarak ölçülen davranışlar tanımlanmaktadır (yorum yapmak, yayınlamak gibi). Etkileyici katılımı kullanıcıların oluşturduğu ya da başlattığı içerikler ifade edilmektedir. Takipçi katılım ise kullanıcının eylemin başlatıcısı değil eylemi gerçekleştiren kişi olduğu katılım biçimidir. Kullanıcı kışkırtıcı değildir ancak orijinal içerik de oluşturamaz.

II.I.III. Katılma Eylemlerinin Sınıflandırılması

Milbrath'ın (1965), önerdiği sınıflandırmaya göre, siyasal katılım eylemleri üç ana kategoride değerlendirilmektedir:

İzleyici Davranışları: En düşük katılım düzeyini temsil eder. Bu aşamada bireyler, siyasal olayları takip eder ancak aktif bir katılım göstermezler.

Geçiş Eylemleri: Bireylerin siyasal süreçlere daha aktif bir şekilde dahil olmaya başladığı aşamadır. Bu aşama, oy kullanmak veya katılımcı etkinliklere katılmak gibi eylemleri içerir.

Gladyatör Eylemleri: En yüksek katılım düzeyini temsil eder. Bu aşamada bireyler, aktif olarak kampanya yürütme, protesto gösterilerine katılma veya siyasi organizasyonlar içinde yer alma gibi daha zor eylemlerde bulunurlar.

II.II. Siyasal Katılımı Etkileyen Faktörler

Siyasal katılımı etkileyen faktörler, bireylerin siyasal süreçlere katılımını belirleyen önemli unsurlardır. Bu faktörler arasında eğitim düzeyi, ekonomik durum, sosyal medya ve teknoloji, toplumsal cinsiyet, kültürel ve etnik kimlik, siyasi partilerin etkisi, hukuki çerçeve ve siyasi iklim gibi unsurlar bulunur. Siyasal katılma sürecinde, bireylerin nitelikleri ve katılım biçimleri belirleyici unsurlar olarak öne çıkmaktadır (Nie ve Verba, 1989: 4-5). Örneğin, bireylerin eğitim düzeyi, sosyoekonomik durumu ve genel motivasyonları, katılım düzeylerini etkileyen önemli faktörlerdir. Ayrıca, katılma eyleminin kolaylığı ve zorluğu da bu süreçte önemli bir ölçüt oluşturmaktadır.

Siyasal katılımı etkileyen faktörler birçok boyutta incelenebilir (Çukurçayır, 2006: 84). Bunların bazıları;

- **Eğitim Düzeyi**

Eğitim, bireylerin siyasal bilgiye erişimini ve politikaya ilgi duymalarını artırır. Daha eğitilmiş bireyler genellikle daha fazla katılım gösterir.

- **Ekonomik Durum**

Ekonomik gücü yüksek bireyler, daha fazla kaynak ve zaman ayırarak siyasal süreçlere katılma eğilimindedir. Düşük gelirli bireyler ise ekonomik kaygılar nedeniyle katılımlarını kısıtlayabilir.

- **Sosyal Medya ve Teknoloji**

Sosyal medya, bireylerin siyasi bilgiye ulaşmalarını ve toplumsal hareketlere katılmalarını kolaylaştırır. Dijital platformlar, kampanyaların ve hareketlerin yayılmasında etkili bir araçtır.

- **Toplumsal Cinsiyet**

Kadınlar ve erkekler arasındaki siyasi katılım farklılıkları, toplumsal normlar ve cinsiyet rolleri tarafından şekillenir. Kadınların katılım oranları, toplumdan topluma değişiklik gösterebilir.

- **Kültürel ve Etnik Kimlik**

Farklı etnik ve kültürel grupların siyasal süreçlere katılım düzeyi, aidiyet hissi ve toplumsal kabul ile doğrudan ilişkilidir.

- **Siyasi Partilerin Etkisi**

Siyasi partilerin yapısı, politikaları ve ulaşılabilirliği, bireylerin katılımını teşvik edebilir veya engelleyebilir. Partilerin mobilizasyon çalışmaları katılımı artırabilir.

- **Hukuki Çerçeve**

Seçim yasaları, oy verme süreci ve siyasi katılımı düzenleyen diğer hukuki yapılar, bireylerin katılımını olumlu veya olumsuz etkileyebilir (Dursun, 2013: 111).

- **Siyasi İklim**

Ülkede var olan siyasi atmosfer, bireylerin katılım isteğini etkileyebilir. Özgürlüklerin sınırlı olduğu rejimlerde katılım genellikle azalmaktadır.

Siyasal katılım ile ilgili yapılan araştırmaların daha çok 2012 yılından itibaren hız kazandığı gözlenmektedir. Özellikle, sosyal medya kullanımının siyasal katılımı arttırdığını kanıtlayan çalışmaların oranının %80 seviyesinde olduğu ifade edilmektedir (Ektiren, 2024: 547).

Araştırmanın ölçeğinin de alındığı Waeterloos vd. 2023 yılında yaptıkları araştırmalarında araştırmalarında sosyal medyanın gençler için oldukça önemli olduğunu, siyasal katılımı destekleyen ve tamamlayan bir unsur olarak ön plana çıktığını ileri sürmüşlerdir.

Aynı yılda yapılan ve X ve Facebook sosyal medya platformları özelinde siyasal katılım araştırmasına odaklanan Theocharis'in araştırması sosyal medya platformlarının siyasal katılımı bütünlüğe sağladığını saptamıştır. Ly (2023), devleti yönetenler ve vatandaşlar arasında güven sağlama unsuru olarak, sosyal medyada katılımın teşviki üzerinde yaptığı çalışmada pozitif sonuçlara ulaşmıştır. Latin Amerika alanları ve bölgeleri arasındaki bir diğer araştırma aynı yıl içinde Cazorla-Martin tarafından yapılmış, çevrimiçi/çevrimdışı olarak katılım türleri ve vatandaşlık türleri arasındaki ayrıma odaklanılmış, bu ayrımın hem bölgeler arası siyasi algı ve tutumda farklılığa hem de siyasal katılım biçimleri arasındaki farklılığa değinilmiştir.

Yapılan literatür araştırmaları göstermektedir ki, sosyal medya sadece boş zamanların geçirildiği ve bilgi alışverişinde bulunulan bir yer değil; aynı zamanda siyasal etkileşimi ve mobilizasyonu da artıran bir mecra olarak görülmektedir. Z kuşağı söz konusu olduğunda ise, geleneksel yöntemlerin motivasyonu düşürdüğüne ve interaktif katılım yöntemlerinin daha öncelikli olduğuna değinilmektedir.

III. METODOLOJİ

III.I. Veri Seti

YÖK'te kayıtlı 129 devlet üniversitesinde öğrenim gören 1.643.226 öğrenci araştırmanın evrenini oluşturmaktadır (<https://istatistik.yok.gov.tr/> erişim 22.12.2023). Araştırmada tesadüfi olmayan örnekleme yöntemlerinden kota örnekleme yöntemi kullanılarak anket çalışması uygulanmıştır. Kota örnekleme, inceleme ve araştırma konusu olan topluluğun belli özelliklerini yansıtabilmek amacıyla, topluluğun içindeki belli özelliklerdeki örneklerin alınması ile sağlanan bir araştırma yöntemidir (Kılıç, 2013: 44).

Kota örnekleme metodunda araştırma evreni cinsiyet, eğitim ya da yaş gibi belirli özelliklerle gruplara (kategorilere) ayrılmaktadır (Gürbüz ve Şahin, 2018: 132).

Örnekleme belirlenmesi için;

$n = 1,962 * (0,50 * 0,50) / 0,052 = 384,16$ yani 385 kişi (örneklem) olarak belirlenmiştir. Uygulama Google formlar üzerinden çevrimiçi anket olarak yapılmıştır (Gürbüz ve Şahin, 2018: 130). Araştırmada 385 kişiye ulaşılmış ancak analizler aşamasında 50 anket kapsam dışında bırakılarak 335 kişi üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır. Bu bakımdan ulaşılan üniversitelerdeki 24 yaş üzeri ve 18 yaş altında olabilecek öğrenciler kota altı kalıp örneklem grubuna dâhil edilmemiştir.

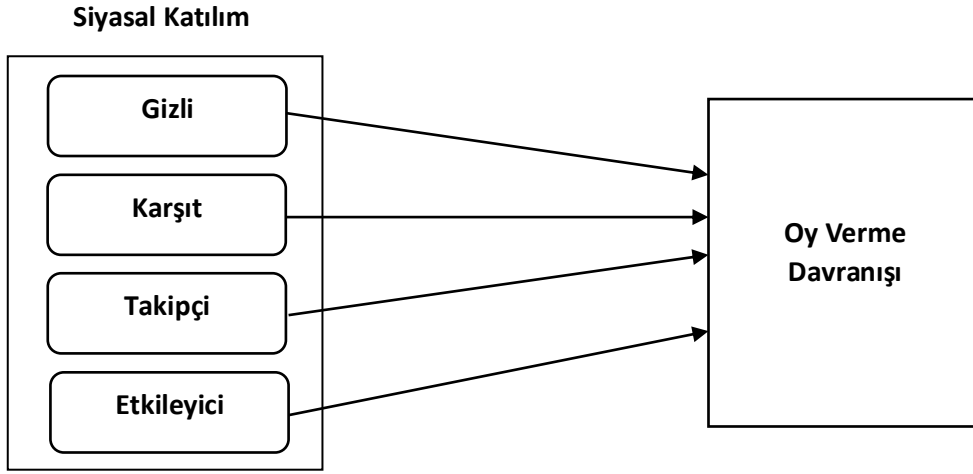
Bu çalışma, Balıkesir Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu başkan ve üyeleri tarafından 27/06/2024 tarih ve 2024/6 toplantı numarası ile etik kurul onayı alınarak gerçekleştirilmiştir.

III.II. Değişkenler

Siyasal katılım ölçeği Waeterloos, Ponnet,&Walrave (2021) tarafından ‘Social Media Political Participation Scale’ olarak geliştirilmiş ve bu ölçek araştırmacı tarafından Türkçe diline çevrilerek adapte edilmiştir. Seçmen davranışı için Öztürk (2017) tarafından Heywood (2006), Akgün (2002), Kalender (2005), Cwalina, Falkowski & Newman (2011) ve Boyraz (2012) çalışmalarından uyarlanarak oluşturulan ölçeklerden yararlanılmıştır. Bu ölçekler Ektiren (2024) ve Fernando vd. (2024) başta olmak üzere çeşitli çalışmalarda kullanılmıştır. Anket verileri SPSS paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmanın modeli ve hipotezleri aşağıda ifade edilmiştir.

III.III. Model

Araştırmanın amacına uygun olarak siyasal katılımın oy verme davranışı üzerine etkisini gösteren modeli aşağıdadır. Modele göre siyasal katılımın dört alt boyutunun oy verme davranışı üzerindeki etkisinin ölçülmesi sağlanacaktır.

Figür I. Araştırmanın Teorik Modeli

Siyasal katılım kavramı ile ilk akla gelen oy vermek olsa da, çok yönlü olarak bakıldığında temel niteliği vatandaşların var oldukları siyasi sisteme karşı tutum ve davranışlarıdır (Bennett & Segerberg, 2012). Z kuşağı söz konusu olduğunda apolitik bir tutum sergiledikleri geleneksel siyasete ve siyasetçilere kabul edilebilir bakmadıkları yönünde bir kamuoyu oluştuğu düşünülmektedir (Erarslan, 2024: 5). Konda ve Gençlik Örgütleri Forumunun 2024 yılında yaptığı ‘Gençlerin Politik Tercihleri Araştırması’ ile genç kuşağın oy verme eyleminden sonra en çok sosyal medya aracılığı ile (Tweet atma, Hashtag etkinlikleri) siyasal katılımında buldukları ifade edilmiştir. Araştırmamızın gizli katılım boyutu ile bu sonuç benzerlik göstermektedir. Aynı araştırmada parti üyeliği ve STK üyeliğine ilişkin alınan yanıtların daha düşük düzeyde olması bu araştırmanın karşıt katılım boyutuna ilişkin sonuçlarıyla örtüşmektedir (KONDA, 2024).

H1: Z kuşağının siyasal katılımı oy verme davranışını pozitif ve anlamlı yönde etkilemektedir.

H1a: Z kuşağının gizli katılımı oy verme davranışını pozitif ve anlamlı yönde etkilemektedir.

H1b: Z kuşağının karşıt katılımı oy verme davranışını pozitif ve anlamlı yönde etkilemektedir.

H1c: Z kuşağının takipçi katılımı oy verme davranışını pozitif ve anlamlı yönde etkilemektedir.

H1d: Z kuşağının etkileyici katılımı oy verme davranışını pozitif ve anlamlı yönde etkilemektedir.

IV. ANALİZLER

IV.I. Tanımlayıcı İstatistikler

Araştırma verileri kapsamında hazırlanan frekans tabloları ve güvenilirlik analizi bulguları, ölçeklere ait betimleyici istatistikler ve normallik testi sonuçları ile hipotezlerin test bulguları aşağıda sunulmuştur..

Tablo I: Tanımlayıcı İstatistikler

Cinsiyet	Kadın	208	62,1
	Erkek	127	37,9
Sosyal Medya Kullanım Sıklığı	1-3 saat	64	19,1
	3-5 saat	133	39,7
	5-7 saat	76	22,7
	7 saatten fazla	62	18,5
	Yaş	18,00	44
	19,00	40	11,9
	20,00	45	13,4
	21,00	62	18,5
	22,00	57	17,0
	23,00	58	17,3
	24,00	29	8,7
Toplam		335	100

Tablo I'e göre araştırma katılımcılarının 208 (%62,1)'inin kadın ve 127 (%37,9)'sinin erkek olduğu; %39,7'sinin (n=133) 3-5 saat, %22,7'sinin ise (n=76) 5-7 saat sosyal medyada vakit geçirdiği tespit edilmiştir.

Tablo II. Güvenilirlik analizi bulguları

Ölçek	Madde Sayısı	Cronbach's Alpha
Siyasal Katılım	18	0.924
Siyasal Katılımın Alt Boyutları		
Gizli Katılım	5	0.820
Karşıt Katılım	4	0.716
Takipçi Katılım	5	0.869
Etkileyici Katılım	6	0.892
Oy Verme Davranışı	5	0.882

Çalışmanın güvenilirliği Cronbach'ın Alfa Katsayısı ile belirlenmiştir. Ölçeklerde 0.70 ve üzeri alfa değeri güvenilir olarak kabul edilmektedir (Cronbach, 1951). Bu çalışmadaki ölçekler olan siyasal katılım ölçeğinin güvenilir olduğu, siyasal katılımın alt boyutları olan gizli katılım, karşıt katılım, takipçi katılım ve etkileyici katılım ölçeklerinin ayrı ayrı analiz edilmesiyle ortaya çıkan bulguların da güvenilirliğe işaret ettiği görülmektedir. Bununla birlikte oy verme davranışı ölçeğinin de güvenilir olduğu belirlenmiştir.

Tablo III. Ölçeklerin Betimleyici İstatistikleri ve Normallik Testi

	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maximum	Çarpıklık (Skewness)	Basıklık (Kurtosis)
Siyasal Katılım	2,8662	,77075	1,00	5,00	,189	,189
Gizli Katılım	3,3696	,82224	1,00	5,00	-,158	-,245
Karşıt Katılım	3,2448	1,07910	1,00	5,00	-,324	-,632
Takipçi Katılım	2,3839	,93147	1,00	5,00	,683	,039
Etkileyici Katılım	2,7224	,99535	1,00	5,00	,013	-,922
Oy Verme Davranışı	3,1875	,96970	1,00	5,00	-,104	-,104

Katılımcıların siyasal katılım düzeyleri ile oy verme davranışına verilen cevapların ortalama seviyede olduğu saptanmıştır. Bazı araştırmacılar basıklık ve çarpıklık değerlerinin -1.5 ile +1.5 aralığında yer aldığı durumda, verilerin normal dağılım gösterdiğini

varsaymaktadır (Tabachnick ve Fidell, 2007). Bu varsayıma göre, çalışmanın ölçeklerinin normal dağılım gösterdiği görülmektedir.

Tablo IV. KMO ve Bartlett'in Küresellik Testi Tablosu

		Siyasal Katılım	Oy Verme Davranışı
Kaiser-Meyer-Olkin (KMO)		0.885	,847
Bartlett'in Küresellik Testi	X ²	4234,125	872,658
	df	153	10
	Sig.	0,001	0,001

Tablo IV'te ölçeklerin geçerliliğinin test edilmesi için keşfedici faktör analizi uygulanmıştır. Bu sonuçlara göre, siyasal katılım ölçeğinin yeterliliği 0,885 ve oy verme davranışı ölçeğinin yeterliliği 0,847 olarak belirlenmiştir. Bununla birlikte Bartlett'in küresellik testlerinin sonuçlarının da anlamlı olduğu görülmektedir ($p < 0.05$).

Tablo V. Değişkenlerin Faktör Yükleri

Boyutlar	
Siyasal Katılım	
1.Takipçi Katılım(1)	,646
2.Takipçi Katılım(2)	,711
3.Takipçi Katılım(3)	,605
4.Takipçi Katılım(4)	,742
5.Takipçi Katılım(5)	,816
6. Karşıt Katılım(1)	,802
7. Karşıt Katılım(2)	,764
8. Gizli Katılım(1)	,638
9. Gizli Katılım(2)	,826
10. Gizli Katılım(3)	,688
11. Gizli Katılım(4)	,701
12. Gizli Katılım(5)	,802
13.Etkileyici Katılım(1)	,815
14.Etkileyici Katılım(2)	,823
15.Etkileyici Katılım(3)	,693
16.Etkileyici Katılım(4)	,722
17.Etkileyici Katılım(5)	,827
18.Etkileyici Katılım(6)	,603
1. Oy Verme Davranışı	,727
2. Oy Verme Davranışı	,764
3. Oy Verme Davranışı	,743
4. Oy Verme Davranışı	,854
5. Oy Verme Davranışı	,841

Tablo V’te katılımcıların siyasal katılımı dört boyutta toplanmıştır. Ölçekte yer alan karşıt katılım boyutunun 3. ve 4. ifadesinin çıkarılmasıyla siyasal katılım ölçeğinin faktör yükleri kabul edilebilir hale gelmiştir. Z kuşağının oy verme davranışının faktör yükleri aynı tabloda gösterilmektedir. Oy verme ölçeği tek boyutta ölçülmüş olup, bu ölçeğin faktör yükleri kabul edilebilir değerlere sahiptir.

IV.II. Araştırma Hipotezlerinin Test Edilmesi

İncelenen iki metrik değişken arasındaki ilişkinin belirlenmesinde korelasyon analizi kullanılmaktadır. Neden sonuç ilişkisinden ziyade birbiriyle eşleştirilen iki değişken arasında bir ilişkinin bulunup bulunmadığı, eğer varsa bu ilişkinin yönünü ve gücünü değerlendiren bir analizdir. Korelasyon katsayısı -1 ile +1 arasında değer alır. Katsayı işareti negatifse ters yönlü bir ilişkiden söz edilirken pozitif olduğu durumda aynı yönlü bir ilişkiden söz edilmektedir (İslamoğlu, Alnıaçık, 201,347).

Tablo VI. Değişkenler Arasındaki Çoklu Korelasyon Analizi Tablosu

	Siyasal Katılım	Takipçi Katılım	Karşıt Katılım	Gizli Katılım	Etkileyici Katılım	Oy Verme Davranışı
	1					
Siyasal Katılım						
	,841**	1				
Takipçi Katılım	.001					
	,558**	,273**	1			
Karşıt Katılım	.001	.001				
	,754**	,487**	,572**	1		
Gizli Katılım	.001	.001	.001			
	,888**	,778**	,376**	,535**	1	
Etkileyici Katılım	.001	.001	.001	.001		
	,485**	,496**	,121*	,342**	,460**	1
Oy Verme Davranışı	.001	.001	.001	.001	.001	

N: 335, p* < 0.05, p** < 0.01

Genel olarak 0,1 ile 0,3 arasındaki korelasyon zayıf, 0,3 ile 0,5 arasındaki korelasyon orta, 0,5 ile 0,8 arasındaki korelasyon ise güçlü korelasyon biçiminde ifade edilmektedir. 0,8’den güçlü olduğu durumda ise çok güçlü korelasyon adı verilmektedir (İslamoğlu, Alnıaçık, 201,347). Araştırma katılımcılarının siyasal katılımı ile oy verme davranışı arasında

%48,5 düzeyinde anlamlı ve pozitif yönlü ilişkili olduğu ($r(335)= 0.485$, $p< 0.01$) belirlenmiştir. Bu bulgunun sonucunda; Z kuşağının siyasal katılımı ile oy verme davranışı arasında orta düzeyde pozitif bir ilişki olduğu söylenebilir. Z kuşağının takipçi katılımı ile oy verme davranışı arasında %49,6 ($r(335)= 0.496$, $p< 0.01$); karşıt katılımı ile oy verme davranışı arasında %12,1 ($r(335)= 0.121$, $p< 0.01$); gizli katılımı ile oy verme davranışı arasında %34,2 ($r(335)= 0.342$, $p< 0.01$); etkileyici katılımı ile oy verme davranışı arasında %46 düzeyinde anlamlı ve pozitif yönlü ilişkili olduğu ($r(335)= 0.460$, $p< 0.01$) tespit edilmiştir.

Regresyon analizi bir bağımlı değişkenin (ya da çıktı değişkenin) değerini bir ya da birden fazla bağımsız değişken kullanarak tahmin etmeye yarayan bir yöntemdir. Eğer tek değişken ile analiz yapılıyorsa; basit (doğrusal) regresyon, bağımlı değişkenin tahmininde kullanılan bağımsız değişken sayısı birden fazla ise çoklu regresyon analizine başvurulmaktadır. Regresyon analizi, ele alınan bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisini ve yönünü belirlemeye yönelik bir analizdir (İslamoğlu, Alınacak, 201,355).

Tablo VII. Z Kuşağının Siyasal Katılımının Oy Verme Davranışı Üzerindeki Etkisini Ölçen Basit Regresyon Analizi

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	B	Std. Hata	β	t	p	Tolerans	VIF
Oy Verme Davranışı	Siyasal Katılım	,610	,060	,485	10,109	0,001	1,00	1,00
F= 102,200								
R ² = ,235								
Düzeltilmiş								
R ² = ,233								
Tahmini								
Std. Hata= .73,754								
Anova(Anlamlılık)								
= ,001								

Z kuşağının oy verme davranışının %23,5'inin siyasal katılım ile açıklandığı tespit edilmiştir. Z kuşağının siyasal katılımının oy verme davranışını anlamlı ve pozitif yönde etkilediği belirlenmiştir. Z kuşağının siyasal katılımında bir birim standart sapma oranında artış olduğunda, oy verme davranışının standart sapmasında %48,5'lik artış görülecektir.

Sonucun istatistiki olarak anlamlı olduğu bulgulanmış ($p < 0,05$, $\beta = 0,485$) ve H1 hipotezi kabul edilmiştir. Çoklu doğrusallık sorunu olup olmadığını incelemek için VIF değeri ve tolerans değerleri değerlendirilmiştir. VIF değeri 5'in altında olduğunda ve tolerans değeri 20'nin altında olduğunda doğrusallık sorunu olmadığı belirlenir (Hair ve ark.,2014). Böylece bu çalışmadaki siyasal katılım değerinde, çoklu doğrusallık sorunu olmadığını sonucunda varılmıştır.

Tablo VIII. Z Kuşağının Siyasal Katılımının Oy Verme Davranışı Üzerindeki Etkisini Ölçen Çoklu Regresyon Analizi

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	B	Std. Hata	β	t	p	Tolerans	VIF
Oy Verme Davranışı	Gizli Katılım Boyutu	,200	,075	,169	2,655	,008	,538	1,860
	Karşıt Katılım Boyutu	,114	,052	,127	2,194	,029	,658	1,520
	Takipçi Katılım Boyutu	,327	,079	,314	4,153	,000	,383	2,612
	Etkileyici Katılım Boyutu	,168	,077	,172	2,191	,029	,355	2,820

Z kuşağının siyasal katılımının alt boyutu olan gizli katılım boyutunun oy verme davranışını anlamlı ve pozitif yönde etkilediği bulgulanmıştır. Sonucun istatistikî olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($p < 0,05$, $\beta = 0,169$) ve H1a hipotezi kabul edilmiştir. Z kuşağının gizli katılımında bir birim standart sapma oranında artış olduğunda, oy verme davranışının standart sapmasında %16,9'luk artış görülecektir. Z kuşağının karşıt katılımının oy verme davranışını anlamlı ve negatif yönde etkilediği tespit edilmiştir. Bu sonuca göre H1b hipotezi kabul edilmiştir ($p < 0,05$, $\beta = -0,127$). Z kuşağının karşıt katılımında bir birim standart sapma oranında artış olduğunda, oy verme davranışının standart sapmasında %12,7'lik azalış görülecektir. Z kuşağının siyasal katılımının alt boyutu olan takipçi katılım boyutunun oy verme davranışını anlamlı ve pozitif yönde etkilediği belirlenmiştir. Bu sonuca göre H1c hipotezi kabul edilmiştir ($p < 0,05$, $\beta = 0,314$). Z kuşağının takipçi katılımında bir birim standart sapma oranında artış olduğunda, oy verme davranışının standart sapmasında %31,4'lük artış görülecektir. Z kuşağının siyasal katılımının alt boyutu olan etkileyici katılım boyutunun oy verme davranışını anlamlı ve pozitif yönde etkilediği belirlenmiştir. Bu sonuca göre H1d hipotezi kabul edilmiştir ($p < 0,05$, $\beta = 0,172$). Z kuşağının etkileyici katılımında bir birim standart sapma oranında artış olduğunda, oy verme davranışının standart sapmasında %17,2'lik artış görülecektir. Siyasal katılım boyutlarının oy verme davranışı üzerindeki etkisi

incelendiğinde; takipçi katılımın oy verme davranışı üzerinde daha etkili olduğu bulgulanmıştır. Çoklu doğrusallık sorunu için VIF değeri ve tolerans değerleri incelendiğinde, siyasal katılımın alt boyutlarında çoklu doğrusallık sorunu olmadığı tespit edilmiştir.

V. SONUÇ VE ÖNERİLER

Siyasal katılım ve Z kuşağına dair çalışmalar gün geçtikçe artış göstermektedir. Siyasal katılım daha geniş bir perspektiften bakıldığında, basit bir oy verme davranışının ötesinde daha karmaşık bir dizi faaliyeti kapsamaktadır (Demir & Özdemir, 2024: 501). Diğer kuşaklara göre siyaset arenasında daha gerçekçi olduğu ileri sürülen Z kuşağının, vatandaşlık görevi olan demokratik yetkilerini sonuna kadar kullanması gerektiği yapılan çalışmalarla ifade edilmiştir (Cardinal ve Montigny, 2019: 77).

Bu araştırma sonucunda ortaya çıkan Z kuşağının siyasal katılımının oy verme davranışı üzerindeki pozitif ve anlamlı etkisi ile H1 hipotezi genel olarak kabul edilmiştir. Bu bulgu, Z kuşağının siyasal süreçlere katılımının, oy verme davranışlarını da olumlu şekilde etkilediğini göstermektedir. Bu sonuç, gençlerin siyasal konulara ilgi duyması ve bu ilginin somut eylemlere dönüşmesi açısından önemlidir. Yapılan araştırma, siyasal katılımın teşvik edilmesinin, Z kuşağının demokrasiye olan katkısını artırabileceğini ortaya koymaktadır. Bu tür veriler, siyasal partilerin ve kuruluşların Z kuşağına yönelik stratejiler geliştirmesi açısından da kritik bir öneme sahiptir. Gençlerin ihtiyaç ve beklentilerini dikkate alarak, onların katılımını arttıracak politikaların oluşturulması hem siyasi istikrarın güçlendirilmesini hem de demokratik değerlerin pekiştirilmesini destekleyecektir.

H1a hipotezinin kabul edilmesi, Z kuşağının gizli katılımının oy verme davranışları üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır. Gizli katılım, gençlerin siyasi süreçlere dolaylı yoldan dâhil olma biçimlerini içermekte ve bu durum, onların siyasal tutum ve davranışlarını şekillendirmektedir. Gençlerin gizli katılımlarının arttığı ortamlarda, oy verme oranlarının da artabileceği söylenebilir. Bu bulgu, siyasal partilerin ve sivil toplum kuruluşlarının Z kuşağına özel stratejiler geliştirmeleri gerektiğini göstermektedir. Gençlerin aktif katılımını teşvik eden programlar ve kampanyalar, oy verme davranışlarını olumlu yönde etkileyebilir. Ayrıca, gizli katılımın desteklenmesi, gençlerin siyasal süreçlere olan ilgilerini artırabilir ve bu da demokrasinin güçlenmesine katkıda bulunabilir. Bununla birlikte, bu bulgulara göre, Z kuşağının siyasal katılımının sadece bir trend değil, aynı zamanda siyasi sistemin sürdürülebilirliği açısından kritik bir bileşen olduğu söylenebilir. Gençlerin siyasete dâhil

olmalarının teşvik edilmesinin hem bireysel hem de toplumsal düzeyde olumlu sonuçlar doğurabileceği düşünülmektedir.

Z kuşağının oy verme davranışının siyasal katılımının alt boyutu olan karşıt katılım boyutuyla ilgili elde edilen bulgular, karşıt katılım boyutunun oy verme davranışı üzerinde anlamlı ve pozitif bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. İstatistiksel analizler sonucunda, karşıt katılımın oy verme davranışı üzerindeki pozitif etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiş ($p < 0.05$) ve H1b hipotezi kabul edilmiştir. Karşıt katılım, Z kuşağının geleneksel siyasal süreçlere karşı geliştirdiği eleştirel yaklaşım ve alternatif kanallarla katılım sağlama eğilimlerini ifade etmektedir. Bu bulgu, karşıt katılımın gençlerin siyasi tutumlarını ve oy verme davranışlarını şekillendirmede belirleyici bir rol oynadığını önermektedir. Bu bulgular, siyasal partilerin ve sivil toplum kuruluşlarının Z kuşağının karşıt katılım eğilimlerini dikkate alarak stratejiler geliştirmeleri gerektiğini ortaya koymaktadır. Karşıt katılımı teşvik eden programlar ve kampanyalar, gençlerin siyasal katılımını artırabilir ve onları demokratik süreçlere daha fazla dâhil edebilir.

H1c hipotezinin kabul edilmesi, Z kuşağının takipçi katılımının oy verme davranışını artırdığını göstermektedir. Bu durum, sosyal medya platformlarında başlatılmış olan siyasal içeriklere yorum yaparak ya da beğeni göndererek katılım gösteren Z kuşağındaki bireylerin oy verme davranışının da yükseldiğini göstermektedir. Benzer biçimde H1d hipotezinin kabul edilmesiyle Z kuşağında yer alan bireylerde etkileyici katılım düzeyi arttıkça oy verme düzeyinin de arttığı söylenebilir. Bu bulgu, sosyal medya platformlarında içerik üreten ve kitleleri etkileme gücüne sahip olan bireylerin oy verme davranışının artacağını göstermektedir. H1c ve H1d sosyal medyanın siyasal katılım ve oy verme davranış ile ilişkisini görebilmek bakımından önemlidir. Bu doğrultuda, Z kuşağında yer alan bireyler siyasal içerikli paylaşımları kendileri başlattığında ya da başlatılmış bir içeriğe katkı sundularında oy verme davranışlarının artacağı söylenebilir. Bu noktada, siyasi partilerin sosyal medya platformlarını etkili kullanmalarının ve kitlelerini sosyal medyada siyasal konulara katkı sunmaya özendirilmelerinin ne denli önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Z kuşağını gözlemlemek ve bu kuşaktaki seçmenleri kazanabilmek sadece bugünü değil geleceği ve siyasetin değişen odağını da içerdiği için oldukça önemlidir. Bu sebeple siyasi alanda yer alan tüm faktörlerin kritik bileşenleri göz ardı etmemeleri gerekir. 2021 yılında TEAM tarafından yapılan bir araştırmada gençlerin siyaset algıları ve siyasetten beklentileri ele alınmış; bu bağlamda Z kuşağının baskıcı devlet politikaları sebebiyle protesto

gibi siyasete katılım şekillerinden uzak durduğu ortaya konmuştur. Çalışmada, ifade özgürlüğüne dair engellerin siyasal katılımdan uzaklaştıran etkenler arasında yer aldığı ifade edilmiştir. Z kuşağında yer alan bireyler, ülke siyasetine kendilerinin yön vereceğinin bilincinde, oy kullanma oranı yüksek ancak siyasi görüş belirtmekte yeterli özgüvenleri olmayan bir kuşak olarak ön plana çıkmaktadır (Toplumsal Etki Araştırmaları Merkezi, 2021). Z kuşağının siyasi davranışlarını değerlendirmek amacıyla 2024 yılında yapılan bir araştırmada ise bu kuşakta yer alan bireylerin siyasal katılım düzeylerinde oy verirken farklılıklar olduğu, bu farklılıkların demografik ve siyasal toplumsallaşmaya göre şekil aldığı ifade edilmiştir (Kahraman, 2024,76).

Yapılan bu araştırma, siyasal katılımın teşvik edilmesinin, Z kuşağının demokrasiye olan katkısını artırabileceğini ortaya koymaktadır. Bu tür veriler, siyasal partilerin ve kuruluşların Z kuşağına yönelik stratejiler geliştirmesi açısından da kritik bir öneme sahiptir. Gençlerin ihtiyaç ve beklentilerini dikkate alarak, onların katılımını arttıracak politikaların oluşturulması hem siyasi istikrarın güçlendirilmesini hem de demokratik değerlerin pekiştirilmesini destekleyecektir.

Tüm araştırma sonuçlarına bakıldığında, Z kuşağında yer alan gençlerin geleceğin seçmen kitlesi olduğu ve uzun yıllar boyunca da hedef seçmen olacakları aşikârdır. Bu bağlamda siyasi partilere düşen, sosyal medya, ekran ve teknolojiye hassasiyetleri belirgin olan bu seçmenlerin hem sandığa gitmelerini hem de siyasal katılım düzeylerinin artmasını sağlayacak çalışmalar yapmalarıdır.

REFERANSLAR

- Almond, A.G. & Verba, S. 1965. *The civic culture political attitudes and democracy in five nations*. Canada, Little, Brown and Company.
- Akgün, B. 2002. Türkiye'de seçmen davranışı partiler sistemi ve siyasal güven. Ankara, Nobel Yayınları.
- Bennett L. & Segerberg A. 2012. The logic of connective action: Digital media and the personalization of contentious politics, *Information, Communication & Society*, 15: 5, 739-768
- Boyras E. 2012. Stratejik siyaset pazarlaması ve siyaset pazarının bölümlendirilmesine ilişkin bir araştırma. Doktora tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Çaha, Ö. 2008. Türkiye'de seçmen davranışları ve siyasal partiler. Orion Yayınevi, Ankara
- Cardinal, F.& Montigny, E. 2019. *La révolution z: comment les jeunes transformeront le québec*. éditions la presse
- Cronbach, L. J. 1951. Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika*, 16: 297- 334.
- Cwalina W, Falkowski A, Newman BI. 2011. *Political marketing: Theoretical and strategic foundations* Routledge, London.
- Demir M. & Özdemir E. 2024. Siyasal katılma, oy verme davranışı ve liderlik: oy verme ve liderlik çalışmaları üzerine bir değerlendirme. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (2): 493-506.
- Ektiren, M. 2024. Sosyal medya kullanımı yoluyla siyasal katılım: sistematik bir derleme çalışması. *Electronic Journal of Social Sciences*, Volume:23, Sayı:90: 539-560.

- Erarslan F. 2024. Z kuşağının siyasal katılım tercihleri üzerine bir araştırma. Doktora tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Erdoğan, M. 2019. X-Y-Z kuşakları ve siyasal katılımımda rol oynayan faktörler. yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Gaziantep.
- Fernando E. Prabowo & Winanti Y. D., 2024. The impact of social media in marketing on brand awareness and customer trust in increasing purchase intention, *International conference on information technology research and innovation (ICITRI)*, 335-340 Indonesia.
- Görgülü, B. 2018. Gençlerin siyasal katılım sürecinde sosyal medyanın rolü, yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Gürbüz, S. & Şahin, F. 2014. Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri felsefe-yöntem-analiz. Seçkin Yayıncılık, Ankara
- Hair, J.F. Sarstedt, M. Hopkins, L. & Kuppelwieser, V.G. 2014. Partial least squares structural equation modeling (PLS-SEM): An emerging tool in business research. *European Business Review*, 26, 106-121.
- Heywood A. çev., Ed. Kalkan B. 2006. *Siyaset, Liberte Yayınları*, Ankara.
- Hyun, K. D., & Kim, J. 2015. Differential and interactive influences on political participation by different types of news activities and political conversation through social media. *Computers in Human Behavior*, 45, 328-334.
- İslamoğlu, A. H. , Alınçık, Ü. 2014. Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş. İstanbul.
- Kahraman, M. 2024. Z kuşağının siyasal katılımı etkisi, Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara.
- Kalender A. 2005. *Siyasal iletişim: Seçmenler ve ikna stratejileri*, Çizgi Yayınevi, Konya. Kılıç, S. 2013. Örneklem yöntemleri. *Journal of Mood Disorders*, 3(1), 44-6.
- Kitanova, M. 2020. "Youth political participation in the EU: Evidence from a cross-national analysis", *Journal of Youth Studies*, 23 (7), 819-836.
- KONDA. 2024. Gençlerin politik tercihleri araştırması. Gençlik örgütleri forumu ile iş birliğiyle hazırlanmış rapor. <https://konda.com.tr/rapor/182/genclerin-politik-tercihleri-arastirmasi> (01.11.2024)
- Kuran, E. 2018. *Telgraftan tablete Türkiye'nin 5 kuşağına bakış*, Destek Yayınları, İstanbul.
- Kuran, E. 2019. *Z- Bir Kuşağı Anlamak*, Mundi Yayınları, İstanbul.
- Knoll, J. Matthes, J., & Heiss, R. 2018. The social media political participation model: A goal systems theory perspective. *Convergence*, 26(1), 135-156.
- Lee, S. & Xenos, M. 2020. Incidental news exposure via social media and political participation: Evidence of reciprocal effects. *New Media ve Society*, 24(1), 178-201.
- Ly, B. 2023. Social media and political involvement in Cambodia. *Cogent Social Sciences*, 9(1), 2194565.
- Milbrath, L. 1977. *Political participation how and why do people get involved in politics?* 2d ed., Rand McNally College Pub. Co.
- Milbrath L.w. 1981. *The Handbook of Political Behavior: Volume 4*, - Springer
- Ohme, J. 2020. Algorithmic social media use and its relationship to attitude reinforcement and issue-specific political participation, The case of the 2015 European immigration movements. *Journal of Information Technology ve Politics*, 18(1), 36-54.
- Öztekin, A. 2001. *Siyaset bilimine giriş*, Siyasal Kitabevi, Ankara
- Rahbarqazi, M. & Nourbakhsh, S. 2023. The effect of social media on Iranian citizens' electoral participation and political action. 36(2), 83-95.
- Tabachnick, B.G. & Fidell, L.S. 2007. *Using multivariate statistics* (5th edition). Boston, MA: Allyn & Bacon publication.
- TEAM. 2021. *Gençlerin siyaset algıları, siyasetten beklentileri*. Toplumsal Etki Araştırmaları Merkezi. İstanbul.
- Turan, İ. 1996. *Siyasal sistem ve siyasal davranış*, Der Yayınları, İstanbul.
- Theocharis, Y. & Lowe, W. 2015. Does Facebook increase political participation? Evidence from a field experiment. *Information, Communication ve Society*, 19(10), 1465 -1486.
- Waeterloos, C., Walrave, M. & Ponnet, K., 2021. "Designing and validating the social media political participation scale: An instrument to measure political participation on social media," *Technology in Society*, Elsevier, vol. 64(C).